

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาคำเนินการงาน กระบวนการเรียนรู้วิสาหกิจกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9 ตำบลมะบัว กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ความเป็นมาและพัฒนาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9
2. กระบวนการเรียนรู้การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม
3. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มทอผ้าไหมห้วยหลิม หมู่ที่ 9
4. ผลการประเมินศักยภาพและตัวชี้วัดความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9

ความเป็นมาและพัฒนาของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9

1. ความเป็นมาของกลุ่ม

เมื่อปี พ.ศ. 2517 ได้เกิดมีการรวมกลุ่มกันครั้งแรก โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ตั้งชื่อว่า “กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านห้วยหลิม” งบประมาณครั้งแรก จำนวน 4,500 บาท ผ้าที่ทอประกอบด้วยผ้าพื้นธรรมดา ผ้าขาวม้า เป็นหลัก

เมื่อปี พ.ศ. 2519 คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกจำนวน 10 คน ได้มีโอกาสไปอบรมในเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจังหวัดร้อยเอ็ด หลังจากการอบรมเสร็จสมาชิกร่วมกันปลูกหม่อนจำนวน 4 ไร่ บริเวณหลังโรงเรียนเก่าในปัจจุบัน ในขณะนั้นมีสมาชิก 45 คน สวนหม่อนนั้นกำลังเจริญเติบโตด้วยดี กลุ่มกำลังจะเข้มแข็ง แต่แล้วสิ่งที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2521 เกิดอุทกภัยครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด ทำให้สวนหม่อนเสียหายทั้งหมด และเกษตรกรไม่สามารถใช้พื้นที่ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้อีก

เมื่อปี พ.ศ.2523 ได้มีการรวมกลุ่มกันขึ้นมาอีกครั้ง และครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยระดมทุนและเงินสัจจะ มีเงินจำนวน 200,000 บาท สมาชิกจำนวน 74 คน (รวมทั้ง 3 หมู่ เพราะยังไม่มีแยกหมู่การปกครองในขณะนั้น) และได้กลุ่มส่งสมาชิกเข้าไปรับการอบรมเรื่องการทอและการย้อมสี ณ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กล้วยน้ำไท กรุงเทพฯ ระยะเวลาในการอบรม 45 วัน สมาชิกที่ไปรับการอบรมครั้งนั้น ประกอบด้วย 1) นางนวล นำพา 2) นางตะเวง ฤกษ์ใหญ่ 3) นางเสถียร วรรณแสงและ 4) นางอัมพร ทองธิสาร ซึ่งสมาชิก

ทั้ง 4 ท่าน ได้นำความรู้มาถ่ายทอดโดยการฝึกอบรมให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อขยายผล จำนวน 20 คน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในด้านวัสดุ อุปกรณ์และวิทยากร ระยะเวลาในการอบรม จำนวน 15 วัน โดยใช้สถานที่ฝึกอบรมที่บ้าน คุณแม่อัมพร ทองธิดาร และตั้งเป็นที่ทำการกลุ่มสตรีทอผ้าไหม ของหมู่ที่ 3 จนถึงปัจจุบันและใน ขณะเดียวกัน (ปี พ.ศ. 2523) สมาชิกไปอบรมเพิ่มขีดความสามารถในด้านการข้อมติ จำนวน 2 คน ได้แก่ นางอัมพร ทองธิดาร และนางลเวง ฤกษ์ใหญ่ ณ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ จำนวน 45 วัน

ในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการรวบรวมผลิตภัณฑ์ผ้าทุกชนิดที่ทอขึ้นภายในหมู่บ้าน นำมา ผ่ากขายที่ทำการกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 3 กรรมการฝ่ายการตลาดในขณะนั้น ได้แก่ นางอัมพร ทองธิดาร และเพื่อน ๆ ได้นำผ้าที่สมาชิกมาผ่ากขายใส่ตะกร้าออกไปเร่ขายตามสถานที่ ต่างๆ เช่น ตามหมู่บ้าน และตำบล ซึ่งบางครั้งก็ทำการแลกเปลี่ยนข้าวเปลือก ตามสถานที่ราชการต่างๆ เช่น โรงเรียน ที่ว่าการอำเภอ และศาลากลางจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2538 ได้มีหน่วยงานของทางราชการเข้ามาสนับสนุนหลายหน่วยงาน เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน สนับสนุนงบประมาณจำนวน 1,000 บาท เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน ปัจจุบันมีเงินเพิ่มจำนวนขึ้น 30,000 – 40,000 บาท โครงการอีสานเขียวให้งบประมาณในรูปแบบ ของวัสดุอุปกรณ์ เช่น กี่กระตุก เส้นด้าย ไหม คิดเป็นเงิน 60,000 บาท

ในปี พ.ศ. 2541 สมาชิกได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นจำนวนมาก กรรมการไม่สามารถดูแลได้ อย่างทั่วถึง ประกอบกับบ้านห้วยหลิม ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3, 6 และหมู่ที่ 9 จึงได้แบ่งงบประมาณเป็น 3 ส่วน เท่าๆกัน จำนวนหมู่บ้านละ 20,000 บาท เพื่อให้แต่ละ หมู่บ้าน ไปบริหารจัดการกันเอง

ในปี พ.ศ. 2543 กลุ่มทอผ้าไหม บ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9 ได้แยกตัวออกมาจากกลุ่มสตรี ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 3 ซึ่งมีคุณแม่อัมพร ทองธิดาร เป็นประธานกลุ่ม โดยการรวมตัว กันของสมาชิกของกลุ่ม โดยทำการก่อตั้งให้คุณแม่ลเวง ฤกษ์ใหญ่ เป็นประธานกลุ่ม และใช้บ้าน คุณแม่ลเวง ฤกษ์ใหญ่ เป็นที่ทำการของกลุ่ม ของมีเงินที่ได้รับการจัดสรรในการแยกกลุ่มในขณะ นั้นจำนวน 20,000 บาท แต่มีการรวมเข้ากับสมาชิกของหมู่ที่ 6 ด้วย ทำให้มีเงินทุนในการบริหาร จัดการในครั้งแรกของการเริ่มต้น จำนวน 40,000 บาท (จากของหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9) และมี สมาชิกกลุ่มที่รวมตัวกัน ในขณะนั้น เป็นของหมู่ที่ 9 จำนวน 48 คน และหมู่ที่ 6 อีกจำนวน 26 คน รวมจำนวนสมาชิกทั้งหมด 74 คน มีการเก็บเงินรวมกลุ่มกัน คนละ 500 บาท ทำให้เงินออมในขณะ นั้นมีจำนวน 37,000 รวมเงินอีก 40,000 บาททำให้มีเงินในการจัดการทั้งหมด จำนวน 77,000 บาทต่อมา ทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากหน่วยงานต่างๆที่เข้ามาช่วยเหลือ ได้แก่

ปี พ.ศ. 2543 ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยหลิม มอบเงินจำนวน 30,000 บาท จากโครงการ กระตุ้นเศรษฐกิจ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด มอบเงินสนับสนุน จำนวน 16,550 บาท ดำเนินงานเกษตรจังหวัด มอบเงินสนับสนุนด้านการลงทุน จำนวน 150,000 บาท ศูนย์การศึกษาออกรโรงเรียน มอบเงินสนับสนุนจำนวน 2,990 บาทและมอบเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2546 อีก 8,000 บาท ในปี พ.ศ. 2544 สมาชิกสภาจังหวัด คุณรสริน ธิดา ไนย มอบเงินเป็นการสนับสนุนเพื่อเป็นการซื้อใหม่ เป็นเงิน 25,000 บาทในปี พ.ศ. 2546 กองสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยการประสานงานของนายเสกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และนายจาตุรงค์ ฉายแสง (ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี) มอบเงินสนับสนุน จำนวน 150,000 บาท โดยทางกลุ่มได้นำเงินจำนวนดังกล่าว ไปซื้อตู้เพื่อจัดเก็บผ้าไหมที่ทอเสร็จแล้วเพื่อจัดจำหน่าย

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าไหม บ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9 ตั้งอยู่ที่ 144 หมู่ 9 ตำบลมะป้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด 45170 ประธานกลุ่มชื่อ นางลวง ฤกษ์ใหญ่ มีสมาชิกในชุมชน รวมจำนวน 73 คน มีเงินทุนสะสมจำนวน 250,000 บาท โดยใช้บ้านของนางสว่าง แหล่งสนาม เป็นศูนย์รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีคณะกรรมการหลัก 8 คน ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 7 คณะกรรมการกลุ่มทอผ้าไหม บ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9

โดยมีโครงสร้างการบริหารงานและระเบียบข้อบังคับของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9 ประกาศ ณ วันที่ 26 ธันวาคม 2548 ดังนี้

1. ระเบียบข้อบังคับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรห้วยหลิม บ้านอุดมสุข หมู่ที่ 9 ตำบลมะบ้ำ กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด
  - ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบข้อบังคับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรห้วยหลิม”
  - ข้อ 2. ที่ตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรห้วยหลิม บ้านเลขที่ 144 บ้านอุดมสุข หมู่ที่ 9 ตำบลมะบ้ำ กิ่ง อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45170
  - ข้อ 3. ระเบียบข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับเมื่อกลุ่มแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มเสร็จเรียบร้อยแล้วและวันที่ประกาศเป็นต้นไป
  - ข้อ 4. วัตถุประสงค์ในการตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรห้วยหลิม
    - (1) เป็นศูนย์รวมสตรีในภาคเกษตร ในระดับหมู่บ้าน
    - (2) เป็นแกนกลางประสานความร่วมมือและทำงานกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมะบ้ำ
    - (3) เพื่อลดปัญหาการว่างงาน มีกิจกรรมต่อเนื่องประจำปีมีรายได้ให้กับครัวเรือน
    - (4) เพื่อเป็นการพัฒนาครอบครัวนำไปสู่คุณภาพชีวิตครอบครัวที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้
    - (5) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการซื้อ - ขายแลกเปลี่ยนผ้าไหมและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทอผ้าไหม และอื่นๆ แก่สมาชิกกลุ่ม
  - ข้อ 5. คุณสมบัติของผู้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม
    - (1) เป็นสตรีภาคเกษตร
    - (2) เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีภูมิลำเนาอยู่ในบ้านอุดมสุข หมู่ที่ 9
    - (3) มีความประพฤติไม่ติดการพนัน
  - ข้อ 6. สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพการเป็นสมาชิกตามเหตุผลต่างๆ ดังนี้
    - (1) ตาย
    - (2) ลาออกจากกลุ่ม (โดยการยื่นใบลาออก)
    - (3) ย้ายภูมิลำเนา
    - (4) คณะกรรมการมีมติให้ออกจากกลุ่มเสียเกินกว่าครึ่ง

ข้อ 7. การถือหุ้น

- (1) ผู้สมัครเป็นสมาชิกจะต้องถือหุ้น ไม่ต่ำกว่าคนละ 1 หุ้น (หุ้นละ 50 บาท) แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 หุ้นของหุ้นทั้งหมดที่ชำระแล้ว
- (2) ผู้สมัครเป็นสมาชิกจะต้องชำระค่าหุ้นในวันยื่นใบสมัครเป็นสมาชิก พร้อมชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าคนละ 10 บาท
- (3) หุ้นประเภทรายวัน สมาชิกจะต้องถือหุ้นรายเดือนอย่างต่ำเดือนละ 1 หุ้น เป็นประจำทุกเดือน เพื่อเป็นการระดมทุน และให้มีการสะสมทรัพย์ไว้ให้ลูกหลาน

ข้อ 8. การให้บริการสินเชื่อแก่สมาชิก

- (1) สมาชิกสามารถกู้ยืมเส้นไหม สีย้อมไหม และวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าไหมได้ภายในวงเงิน 5,000 บาท โดยให้สมาชิกค้ำประกัน 2 คน
- (2) สมาชิกจะต้องนำผ้าไหมที่ทอแล้ว (สำเร็จรูป) มาฝากขาย ณ ที่ทำการกลุ่มฯ
- (3) สมาชิกที่กู้ยืมจะต้องชำระดอกเบี้ยให้กลุ่มในอัตราร้อยละ 12 บาท / ต่อปี ตามกำหนดเวลาในสัญญากู้ยืม

ข้อ 9. คณะกรรมการบริหาร ชุดหนึ่งแต่งตั้งได้ไม่ต่ำกว่า 5 คนและไม่เกิน 7 คน ดำรงตำแหน่งคราวละไม่เกิน 2 ปี ประกอบด้วย

1.นางลเวง ฤกษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
2. นาวาสาลี ป็องคำสิงห์	รองประธานกรรมการ
3. นางมุกดา พันธุ์ศรี	เลขานุการ
4. นางวรรณิ ความวัลย์	เหรัญญิก
5. นางคมทอง วิหกหาญ	ฝ่ายการตลาด
6.นางคำผาง พลเชียงสา	ฝ่ายสินเชื่อ
7. นางประคอง วุฑศรี	ฝ่ายตรวจสอบ

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ

- (1) ใช้มติของที่ประชุมชนของคณะกรรมการเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเสียงข้างมาก
- (2) พิจารณากำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ แก้ไข เพิ่มระเบียบข้อบังคับ โดยประกาศให้สมาชิกกลุ่มทราบและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด
- (3) ให้คณะกรรมการอยู่ในตำแหน่งได้ไม่เกิน 3 วาระ ๆ ละ 2 ปี ติดต่อกัน

2.2 แรงงาน

เนื่องจากเงินทุนของกลุ่มที่มีจำนวนจำกัด จึงทำให้การผลิตต้องมีการแบ่งแรงงาน การผลิตออกเป็น 2 ชุด ต่อปี ชุดละประมาณ 30 คน ที่สามารถกู้ยืมเงินทุนไปเป็นทุนในการผลิต โดยจะเริ่มกระบวนการผลิตตั้งแต่การฟอกย้อมเส้นไหม - มัดหมี่ - ทอด้วยตนเอง ไม่มีการแบ่งงานตามความถนัด

2.3 วัตถุดิบ

เนื่องจากข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ทำให้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในชุมชน ไม่ได้ผลดี กลุ่มจึงใช้เส้นไหมพันธุ์ผสม โดยสั่งซื้อจากบริษัท จุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์

2.4 การผลิต

การบริหารจัดการด้านการผลิตของกลุ่ม ยังไม่มีการแบ่งสายการผลิตที่เป็นระบบ แต่ละคนจะผลิตผ้าทอด้วยตนเอง ซึ่งอาศัยความต้องการของตลาดที่ได้จากข้อมูลขอฝ่ายการตลาดที่แจ้งต่อสมาชิกในการกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์

กลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ 9 มีการเชื่อมโยงองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ด้านวัตถุดิบ เดิมชุมชนปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง แต่เนื่องจากการขยายตัวของประชากร สวนหม่อนจึงถูกปรับเป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือน ทำให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งทอผ้า โดยซื้อเส้นไหมพันธุ์พื้นเมืองจากหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านซ้อซา ตำบลเทิดไท บ้านอีต่อน เป็นต้น ซึ่งไหมพันธุ์พื้นเมืองนี้จะใช้เป็นเส้นพุ่ง ส่วนไหมเส้นยืนจะใช้ไหมพันธุ์ผสม โดยสั่งซื้อจากโรงงานจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนสีที่ใช้เส้นไหมจะใช้สีเคมีชนิดผลบรจุของ ตราที่นิยมได้แก่ ตราสิงโตตีกลอง ตราจรวด โดยการสั่งซื้อทางไปรษณีย์

2) ด้านการผลิต การผลิตมีการเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายการผลิตกับชุมชน หมู่ 6 และหมู่ 9

3) ด้านการเรียนรู้ ในปี พ.ศ. 2519 นางลวง ฤกษ์ใหญ่ ได้รับการฝึกอบรมด้านการย้อมสีที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กล้วยน้ำไท กรุงเทพฯ เป็นเวลา 45 วัน โดยนำความรู้และทักษะที่ได้รับมาถ่ายทอดแก่กลุ่มและทางกลุ่มมีความต้องการที่จะพัฒนาการผลิตเพิ่ม จึงได้ประสานไปยังสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อขอผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรอบรมการฟอกย้อม

4) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน บุญเลิศ ทองสุข ที่มีความสนใจและสนับสนุนกลุ่มทอผ้าอย่างจริงจัง ด้วยการเป็นตัวแทนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผ้าไหมหวายหลิม บ้านอุดมสุข และชุมชนเข้าประชุมคัดเลือกผ้าไหมมัดหมี่ลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด ในปี พ.ศ. 2544 ประกาศให้ผ้าลายสาเกต เป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งลายสาเกตนี้เป็นลายมัดหมี่ที่ประกอบด้วยลายสาเกตโบราณ จำนวน 5 ราย

ได้แก่ ลายคลองเอี้ย ลายนาค้อย ลายโคมเจ็ด ลายหมากจับ และลายค้ำเกา ทั้งนี้ ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มมีผู้สนใจศึกษาหาข้อมูลในพื้นที่อยู่เนื่อง ๆ เช่น คณะอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หรือแม้กระทั่ง สื่อมวลชนทางโทรทัศน์ ได้มีการถ่ายทำรายการสารคดีต่าง ๆ

5) ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเป็นหลัก โดยมีการผลิตทั้งผ้าพื้นบ้าน ผ้าไหมมัดหมี่ (ได้แก่ ลายสาเกต ลายหมากจับ ลายนกยูง ลายสร้อยดอกหมาก ลายสายฝน ฯลฯ) ผ้าโสร่ง ผ้าลายลูกแก้ว และยังมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชนในการผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปและของที่ระลึก เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าไหม หมอนสามเหลี่ยม หมอนสี่เหลี่ยม เป็นต้น รวมถึงการประสานกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบุรุษสำเร็จรูป โดยจ้างตัดเย็บในราคาตัวละ 500 บาท หรือการแปรรูปกระเป๋าถือสตรีด้วยผ้าไหม และการนำผ้าชิ้นดินแดงจากชุมชนอื่นมาฝากขาย ทำให้ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีความหลากหลาย และจากการที่ผ้ามัดหมี่ลายสาเกตเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ทำให้ผ้ามัดหมี่ลายสาเกตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มียอดจำหน่ายสูงเป็นที่ต้องการในตลาด โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการประจำจังหวัด

6) ด้านการตลาด มีหน่วยงานที่ให้ความอนุเคราะห์ประสานการตลาดจำหน่ายสินค้าตามงานเทศกาล ได้แก่ พัฒนาชุมชน และเกษตรอำเภอทุ่งเขาหลวง รวมทั้งกลุ่มจะนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประจำ

กระบวนการเรียนรู้การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

1. การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9 ตำบลมะบ้า กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด มีกระบวนการและขั้นตอนการผลิต ดังนี้

1.1 วัตถุดิบ

เส้นไหม เส้นไหมที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตส่วนใหญ่ จะใช้เส้นไหมพันธุ์ผสม (สีขาว) จากบริษัทจุลไหมไทย ซึ่งจะใช้เป็นเส้นยืน สำหรับเส้นพุ่งจะใช้ไหมพันธุ์พื้นเมือง (สีเหลือง) ที่ซื้อจากหมู่บ้านข้างเคียง เช่น บ้านซ้อซา บ้านอีค่อน ตำบลเทิดไทย เส้นไหมที่ใช้เป็นด้ายยืนจะเป็นไหมเส้นเล็ก ส่วนเส้นไหมที่ใช้เป็นตัวพุ่งจะเป็นไหมเส้นใหญ่ ราคาเส้นไหมพันธุ์ผสมที่ซื้อจากบริษัทจุลไหมไทย กิโลกรัมละ 1,100 - 1,200 บาท โดยศูนย์ผ้าไหมของกลุ่มจะเป็นผู้ซื้อจากบริษัทจุลไหมไทยแล้วจำหน่ายต่อให้กับสมาชิกกลุ่มที่ต้องการซื้อไปเพื่อทออีกครั้งหนึ่ง ในระยะเวลา 1 เดือน ผู้ทอจะใช้เส้นไหมประมาณ 3 - 10 กิโลกรัม ซึ่งสามารถทอผ้าได้ 12 - 40 เมตร

สีเขียว สีที่ใช้ย้อมเส้นไหมเป็นสีเคมีชนิดผงบรรจุของทั้งหมด ไม่มีการย้อมสีธรรมชาติ เพราะไม่มีต้นไม้มากพอที่จะใช้ย้อมได้และกระบวนการย้อมยุ่งยากทำให้เสียเวลา จึงนิยมย้อมด้วยสีเคมีชนิดผงบรรจุของ นิยมใช้ตราสิงโต ตราจรววด และตราระฆัง โดยซื้อจาก ศูนย์ผ้าไหมของกลุ่ม ในราคาของละ 5 บาท หรือกล่องละ 50 บาท (บรรจุ 12 ของ)

1.2 กระบวนการผลิตผ้าไหม

การผลิตผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ 9 มีขั้นตอน ดังนี้

1. จัดเตรียมวัตถุดิบในการผลิต คือ เตรียมไหม ค้างฟอกไหม สีย้อม น้ำยากันสติก ผงมัน (น้ำยากันค่าง) ฟิม แป้งมันหรือบุก
2. ลอกกาวยไหม แต่ละครั้งที่ทำจะใช้เส้นไหมประมาณ ½ กิโลกรัม เนื่องจากขนาดของภาชนะที่มีอยู่ไม่ใหญ่นัก ขั้นตอนการลอกกาวยไหมจะเริ่มจากใส่น้ำในภาชนะประมาณ 6-7 ชั้น (ไหม ½ กิโลกรัม) ภาชนะที่ใช้มักเป็นหม้ออลูมิเนียม ปิ๊ป หรือกระทะเหล็ก เมื่อใส่น้ำลงในภาชนะแล้วก็นำขึ้นตั้งไฟ ซึ่งเป็นเตาพื้น เมื่อน้ำเดือดใส่ด่าง (โซดาแอต) ประมาณ ½ ของ คนให้ด่างละลายเข้ากับน้ำ นำไหมลงต้ม กลับไหมบ่อยๆ นานประมาณ 30 นาที แล้วจับดูว่ากาวยออกหมดหรือยัง ถ้าหมดแล้วจับดูจะฝืดมือ จากนั้นนำไปล้างน้ำ 3 น้ำ และนำเส้นไหมไปกระตุก เพื่อให้เส้นไหมเรียงตัวเป็นระเบียบแล้วนำไปผึ่งให้แห้ง
3. ย้อมสีไหมที่ต้องการ ตั้งน้ำให้เดือด นำสีเคมีชนิดผงบรรจุของ 4-7 ของ ขึ้นอยู่กับความเข้มที่ต้องการ ละลายด้วยน้ำอุ่นแล้วเทลงในหม้อย้อมคนให้ทั่ว นำไหมที่ลอกกาวยแล้วลงย้อม กลับไหมบ่อยๆ นานประมาณ 1 ชม. หรือจนไหมขึ้นสี ซึ่งดูได้จากน้ำย้อมจะใส เมื่อน้ำย้อมใสแล้ว นำเส้นไหมขึ้นล้างน้ำ 2-3 น้ำ หรือจนน้ำที่ใช้ล้างใสไม่มีสี จึงนำเส้นไหมไปกระตุก ผึ่งให้แห้ง
4. นำเส้นไหมมากวักใส่อีก
5. คั้นเส้นยีน (ต่อเส้นยีน)
6. การมัดหมี่ ก่อนจะทำการมัดต้องเลือกสายก่อน เมื่อได้สายแล้วให้นับดูว่าสายที่เลือกมานั้นมีกี่ลำ จากนั้นจึงคั้นเส้นไหมตามลำของสายหมี่ การคั้นหมี่จะเริ่มคั้นจากด้านล่างขึ้นด้านบนของสาย เมื่อคั้นได้ตามลำที่ต้องการแล้ว นำเส้นไหมไปขึงใส่โครงหมี่ จากนั้นนำไปมัดเก็บสายโดยจะเริ่มเก็บจากสีอ่อน เมื่อได้สีตามต้องการแล้ว ก็นำไปย้อมสีใหม่ โดยกวดสีเดิมออกก่อน แล้วนำมามัดอีกครั้งตามสายที่เลือกไว้ เมื่อครบตาต้องการแล้ว ก็แกะเชือกฟางออก แล้วนำไปกรอใส่หลอด เพื่อเตรียมการทอ
7. การทอ เริ่มจากสืบเส้นค้ายีนตามความยาวของฟิมและกำหนดความยาวของผ้าที่จะทอโดยปกติแล้วจะทอผ้าหน้ากว้าง 1.02 เมตร ยาว 24 เมตร เมื่อสืบค้ายีนเสร็จแล้ว

ก็นำเส้นด้ายขึ้นนี้ไปขึ้นก็ แล้วทำการหวีเส้นด้ายให้เรียบเสมอกัน โดยใช้แผงหมู (อุปกรณ์ที่ใช้หวีเส้นด้ายทำจากก้านตาล) และน้ำขาวขำว เพื่อให้เส้นด้ายแข็ง ง่ายต่อการทอ ซึ่งจะมีผลให้ผ้ามีความหนาเพิ่มขึ้นด้วย จากนั้นนำเส้นด้ายพุ่งที่กรอใส่หลอดแล้วมาใส่กระสวย เมื่อเหยียบตะกอลเส้นด้ายขึ้นจะถูกแยกเป็น 2 ชุด (ชุดหนึ่งถูกยกขึ้น) เปิดเป็นช่อง จึงพุ่งกระสวยไปจนสุดหน้าผ้า ตีกระทบด้วยฟืม เหยียบตะกอลอีก 1 ชุด แล้วพุ่งเส้นด้ายพุ่งกลับ แล้วตีกระทบอีกครั้ง ให้เส้นด้ายชิดกันจนเป็นผืนผ้า

2. กระบวนการเรียนรู้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต

การทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทอตามลวดลายที่ผู้ทอเป็นผู้กำหนดขึ้น ลวดลายต่าง ๆ เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล กลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9 ได้มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม คือ ลายสาเกต เป็นเอกลักษณ์ผ้าพื้นเมืองประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ในการทอผ้าลายมัดหมี่มีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่

1.1 ฟืม เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับกระแทกเส้นไหมให้แน่น เป็นกรอบสี่เหลี่ยมมีฟันหลายซี่ คล้ายหวี ในอดีตฟันของฟืมทำมาจากไม้แต่ปัจจุบันนิยมใช้ลวดทำฟืมมีหลายขนาดขึ้น

1.2 เขา คืออุปกรณ์ที่ผูกไว้กับหูกทอผ้า ป้องกันไม่ให้เส้นไหมเลื่อนไปมา ทำจากเส้นด้าย

1.3 หูกทอผ้า คือโครงสร้างที่ทำจากไม้เนื้อแข็งที่นำมาประกอบเข้าด้วยกัน เป็นโครงสร้างสี่เหลี่ยมขนาดค่อนข้างกว้างใหญ่ และมีความแข็งแรงพอที่จะรับน้ำหนักคนทอผ้าที่ต้องเข้าไปนั่งในขณะทอผ้าได้

1.4 แปรงหวีหูก คืออุปกรณ์ที่ทำมาจากเส้นใยจากต้นตาล ทำให้มีลักษณะคล้ายแปรงขนาดใหญ่ ใช้สำหรับช่วยหวีเส้นไหมให้เรียบ เพื่อให้นำไปทอได้ง่ายขึ้น เส้นไหมจะไม่ยุ่งพันกัน

1.5 หลอดและกระสวยหลอด หลอดเป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ปล้องกลมเล็ก ๆ ตัดเป็นท่อน ๆ ใช้สำหรับพันเส้นไหมต่าง ๆ ที่เตรียมไว้สอดในทางขวาง ส่วนกระสวยหลอด คือ ไม้เนื้อที่นำมาดัดให้เป็นลำรางรูปคล้ายเรือ ที่ตรงกลางของกระสวยเขาเป็นร่องลึกมีแกนยึดหัวท้าย เพื่อนำหลอดพันเส้นไหมที่เตรียมไว้สอดยึดเข้าไป

1.6 ไม้เหยียบหูก คือเป็นไม้ 2 อัน ที่ใช้เชือกสอดร้อยไว้ อยู่ด้านล่างของหูกทอผ้าเพื่อเหยียบยึดเส้นด้ายที่หูกให้ขึ้นลงเป็นจังหวะ เพื่อจะได้สอดกระสวยไปได้

1.7 ไม้ทาบหูก เป็นไม้ที่ใช้สำหรับสอดเชือกผ่านรูที่เจาะไว้ร้อยเข้ากับฟืมที่แขวนอยู่บนโครงหูก

1.8 ไม้มีวนผ้า คือไม้สำหรับมัดผ้าที่ทอเสร็จในแต่ละระยะ ความยาวเท่ากับ ความกว้างของโครงทอผ้า

1.9 กง

2. การเตรียมเส้นไหมสำหรับการทอ

การเตรียมเส้นไหมเพื่อใช้ในการทอผ้ามัดหมี่ ต้องใช้เส้นไหมยืน และ เส้นไหมพุ่ง เพื่อนำไปกรอเข้ากับหลอด

3. การเตรียมเส้นไหมยืน

การทอผ้าไหมมัดหมี่นั้น กระบวนการต่อไปคือการทำเส้นยืน เพื่อที่จะจึงไหมเข้ากับการใช้เส้นไหมเพื่อเป็นเส้นยืนนั้น ควรเป็นไหมเครือที่มีความเหนียว และแข็งแรง เพื่อให้ขาดง่ายเมื่อเสียดสีกับฟืม กระบวนการในการทำเส้นยืนมีดังต่อไปนี้

3.1 นำเส้นไหมไปดัมฟอก การฟอกเส้นไหม เพื่อนำเส้นไหมไปฟอกให้เป็นสีขาวก่อนที่จะนำไปย้อมสีต่อไป

3.2 อุปกรณ์ในการฟอกไหม มีดังนี้

3.2.1 หม้อ ซึ่งเป็นหม้ออะลูมิเนียมแบบที่ชาวอีสานใช้นึ่งข้าวเหนียว

3.2.2 เตาไฟ พร้อมถ่านหรือฟืนที่นำมาเป็นเชื้อเพลิง

3.2.3 ค่างฟอกไหม ซึ่งมีใช้ทั้งน้ำค่างธรรมชาติ และน้ำค่างที่ซื้อจาก

ท้องตลาดน้ำค่างจะช่วยละลายขี้ไหมที่ติดตามเส้นไหมเป็นปมปมให้เรียบ

3.3 วิธีฟอกเส้นไหม

3.3.1 นำเส้นไหมไปแช่น้ำ

3.3.2 นำน้ำที่สะอาดเทลงในหม้อที่เตรียมไว้ประมาณครึ่งหม้อ

3.3.3 นำหม้อน้ำนั้นตั้งไฟ

3.3.4 เทน้ำค่างลงหม้อ ประมาณ 2-3 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำหนึ่งหม้อในการฟอกหนึ่งใจ (7 ซีด เท่ากับ 1 ซอง)

3.3.5 จากนั้นให้นำใจไหมที่แช่น้ำอยู่ยกขึ้นมาบิดให้หมดแล้วนำลงต้มแช่ในหม้อน้ำค่าง โดยแช่ไว้ประมาณ 5-10 นาทีจึงยกขึ้น

3.3.6 นำเส้นไหมนั้นไปแช่น้ำเย็นและล้างให้สะอาด

3.3.7 บิดให้แห้ง ก่อนนำไปตากต้องดึงขึ้นใจไหมให้ตึงโดยใช้มือแยกใจไหมไม่ให้ยุ่ง แล้วกระตุกมือทั้งสองข้างออกจากกันเพื่อให้เส้นไหมตึง โดยหมุนสลับวงใจไหมชิงระหว่างมือหมุนไปรอบ ๆ เพื่อไม่ให้เส้นไหมยับย่น

3.3.8 นำไปตากให้แห้งสนิท

เส้นไหมที่ฟอกแล้ว จะได้เส้นไหมที่มีสีขาวสะอาด เส้นไหมมีความเรียบสม่ำเสมอตลอดกันทั้งเส้น และมีความนิ่ม

3.3.9 นำเส้นไหมที่ผ่านการฟอกแล้วไปย้อมสี

4. การย้อมสี ซึ่งอาจใช้สีที่ได้จากพืชพันธุ์ตามธรรมชาติและใช้สีวิทยาศาสตร์ หรือสีที่เป็นสารเคมีมาย้อมเส้นไหม

4.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการย้อมเส้นไหม มีดังนี้

4.1.1 หม้อ (เช่นเดียวกับการฟอกเส้นไหม)

4.1.2 เตาไฟ พร้อมถ่านหรือฟืนที่นำมาเป็นเชื้อเพลิง (เช่นเดียวกับการฟอกเส้นไหม)

4.1.3 สี ซึ่งมีสีต่าง ๆ ตามต้องการที่จะย้อมเส้นไหม

4.2 วิธีการย้อมสีเส้นไหม

4.2.1 นำน้ำใส่หม้อขึ้นตั้งบนเตาไฟ ต้มจนน้ำอุ่น

4.2.2 นำสีซึ่งอาจจะเป็นสีเคมีหรือสีที่สกัดได้จากสารของพืชตามธรรมชาติใส่ผสมลงไป โดยกะปริมาณ ความมากน้อยปริมาณสีที่ใส่ผสมลงไป ในหม้อน้ำมีผลต่อความเข้มหรืออ่อนของสีที่จะได้จากการย้อมเส้นไหม

4.2.3 นำเส้นไหมที่ฟอกแล้วนั้น ไปซักทำความสะอาดในผงซักฟอกมาก่อนเพื่อให้เส้นไหมที่จะนำมาย้อมมีความสะอาดอย่างแท้จริง

4.2.4 จากนั้นบิดเส้นใยไหมทั้งใจให้แห้งพอหมาด ๆ แล้วนำเส้นไหมทั้งใจจุ่มย้อมสีลงในหม้อที่มีน้ำผสมสีที่ตั้งอยู่บนเตาไฟ

4.2.5 นำเส้นไหมลงไปต้มในหม้อ ซึ่งขณะนั้นน้ำมีความร้อนพอประมาณใช้ไม้เขี่ยขยำเส้นไหมพลิกกลับไปมาจนสีติดเส้นไหมดีแล้วยกเส้นไหมขึ้น ซึ่งระยะเวลาในการต้มย้อมสีเส้นไหมประมาณ ½ - 1 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับความต้องการถ้าต้องการความเข้มของสีมากก็ต้มนาน

4.2.6 นำไปล้างให้สะอาดในน้ำเย็น แล้วบิดให้แห้ง แล้วจึงดึงเส้นไหมทั้งใจให้เรียบเหมือนกับตอนฟอกไหม

4.2.7 นำไปผึ่งตากจนแห้ง การนำไปผึ่งตากให้แห้งทำเช่นเดียวกับขั้นตอนการฟอกเส้นไหม

5. นำเส้นไหมที่ได้จากการย้อมแล้วไปใส่กงแล้วม้วนใส่อ๊กหรือเรียกว่าการกัวกหมี่

6. นำเส้นไหมที่อยู่ในอ๊กนำมาคล้อยในหลักเพื่อ

7. นำไปสับกับกอกของฟิม และจึงใส่ก็
8. สอดเส้นขึ้นเข้ากับไม้ที่ใช้เหยียบ
9. ร้อยฟันทวี
10. หวีด้าย เพื่อให้เส้นขึ้นนั้นมีความนิ่ม
11. ตรวจสอบเส้นด้าย
12. การเตรียมเส้นไหมพุ่งและการมัดหมี่ ขั้นตอนต่อไปเป็นการมัดหมี่มีวิธีการ

ดังนี้

12.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการมัดหมี่ ได้แก่ เชือกฟางและมิดเล็ก ๆ

12.2 วิธีการมัดหมี่

หลังจากที่กรอเส้นไหมที่ฟอกและนำเข้าอঙ্กหรือหลอดแล้ว ขั้นตอนในการมัดหมี่มีดังนี้

12.2.1 ถ้ายเส้นไหมจากอঙ্กเข้าสู่หลักมัดหมี่

12.2.2 มัดผูกแบ่งแยกเส้นและมัดคล้องเชือกหัวท้าย

12.2.3 ถอดปอยหมี่ออกจากหลักคั่น

12.2.4 ถอดออกจากหลักมัด นำไปข้อมสี

12.2.5 ชิงบนหลักมัดหมี่เพื่อมัดเก็บสีที่ 1

12.2.6 นำไปข้อมสีที่ 2 ตัดเชือกที่มัดออกหมด

12.2.7 กรอใส่หลอด

12.2.8 ร้อยหลอดที่กรอลงในเชือกเรียงตามลำดับ เป็นอันเสร็จสิ้น

ขั้นตอนการเตรียมเส้นไหม

12.3 วิธีการทอผ้ามัดหมี่

การทอผ้ามัดหมี่ เริ่มเมื่อจึงเส้นไหมขึ้นเข้ากับที่เรียบร้อยแล้ว ก็ใช้กระสวย ที่บรรจุหลอดใส่ไว้ในร่องของกระสวยสำหรับสอดเส้นไหมในแนวทางขวาง การสอดก็สอดสลับกันไปมา เวลาสอดแต่ละครั้งจะเหยียบคานครั้งหนึ่ง และต้องจัดเส้นไหมพุ่งให้เป็นลายตามตำแหน่งที่ผู้ทอกำหนดหรือมัดหมี่มาแล้ว จากนั้นก็ใช้ฟิมกระทบให้เข้ากันเพื่อจัดเส้นไหมให้แน่นเข้า

เมื่อได้ผ้ายาวจนยื่นมือไปไม่ถึงหรือไม่สะดวกในการใช้ฟิมกระทบ ก็ปลดเส้นไหมยื่นออกก่อนแล้วพันผ้า ที่ทอไว้กับไม้ก้ำฟิมในการพันผ้านี้ต้องบงม้วนผ้าให้ตั้งเรียบเสมอกัน กระทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสำเร็จเป็นผืนผ้าตามต้องการ และเกือบหมดเส้นขึ้น

จากนั้นก็ตัดผ้าทอมัดหมี่ออกจากฝีม โดยให้เหลือติดไว้ที่เครื่องทอประมาณ 5-8 นิ้ว เพื่อไว้ในการ สืบหูก และเตรียมการทอครั้งต่อไป

2. กำลังการผลิต

ในระยะเวลา 1 เดือน สามารถทอผ้าไหม หน้ากว้าง 1.02 เมตร ยาว 24-25 เมตร ช่วงระยะเวลาในการผลิต จะทอผ้าเฉพาะช่วงที่ว่างจากงานประจำหรืองานเกษตร ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือนสิงหาคม และส่วนใหญ่จะทอผ้าเป็นอาชีพหลัก เมื่อทอเสร็จแล้วก็จะนำไป จำหน่ายให้กับศูนย์ผ้าไหมของกลุ่ม โดยทางศูนย์จะหักค่าไหมและค่าสีออก แล้วจ่ายค่าแรงให้ แต่เดือนผู้ทอจะมีรายได้จากการทอผ้าประมาณ 3,000 - 6,000 บาท นอกจากนี้ ยังมีการจำหน่าย ปลีกย่อยเองบ้างแต่ไม่มากนัก

3. ระดับฝีมือ ทักษะและวัฒนธรรมการถักทอ

ระดับฝีมือของผู้ผลิตกลุ่มนี้ จัดอยู่ในระดับดี สามารถผลิตได้ในปริมาณและ คุณภาพที่ใกล้เคียงของเดิม ผู้ทอผ้าในกลุ่มนี้นิยมทอผ้าลายสาเกตเพื่อจำหน่าย เพราะเป็นที่ต้องการ ของตลาด เนื่องจากผ้าลายสาเกตเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผ้าลายสาเกตนี้เป็นผ้า มัดหมี่ทอสลักกับผ้าพื้นซึ่งสีพื้นจะใช้สีดอกอินทนิลบก (สีม่วงอมชมพู) ซึ่งเป็นสีประจำจังหวัด ร้อยเอ็ด และต่อมาได้ใช้สีอื่น ๆ ด้วย เช่น สีแดง สีน้ำเงิน เป็นต้น ลายมัดหมี่ที่มีอยู่ในผ้าสาเกต ประกอบด้วย ลายคำเผ่า ลายนาคน้อย ลายครองเอี้ย ลายโคมเจ็ด นอกจากนี้ยังมีลายหมากจับ สลักทุกริมของลายมัดหมี่แต่ละลายด้วย ลวดลายในผ้าสาเกตนี้เป็นลายของท้องถิ่นที่พัฒนาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นผ้าประจำจังหวัดร้อยเอ็ดนั่นเอง การผลิตส่วนใหญ่จะดำเนินการเองตั้งแต่ฟอกย้อมเส้น ไหมจนถึงทอเป็นผืนผ้า

4. ผลิตภัณฑ์

4.1 ประเภทของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผ้าไหมหวายหลิม มี 2 ประเภทคือ

1) ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ได้แก่ ผ้าไหมพื้นเรียบ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าไหม มัดหมี่ลวดลายต่าง ๆ และผ้าสาเกต

2) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหม ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป และกระเป๋าถือสตรี

4.2 การแปรรูปผลิตภัณฑ์

สมาชิกในกลุ่มทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์เอง และจ้างตัดเย็บที่ร้านสุทสาเกต ใน ราคาตัวละ 500 บาท รวมทั้งเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชน หมู่ 6 ในการตัดเย็บและผลิตภัณฑ์แปรรูป อื่น ๆ ได้แก่ ของที่ระลึก เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ อักจำลอง หมอนสามเหลี่ยม หมอนสี่เหลี่ยมจิด เป็นต้น

4.3 พัฒนาการของผลิตภัณฑ์

กลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ที่ 9 เริ่มทอผ้าฝ้ายก่อนเป็นอันดับแรก แต่เนื่องจากราคาจำหน่ายราคาดมตรละ 12 – 17 บาท ทำให้ไม่คุ้มค่ากับแรงงานและเวลาที่ใช้ในการผลิต ต่อมาจึงหันมาทอผ้าไหมแทน ซึ่งการทอผ้าไหมส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และบางครัวเรือนมีการพัฒนาสร้างสรรค์ด้วยตนเอง การพัฒนาส่วนใหญ่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง มีการพัฒนาจากการเรียนรู้จากกลุ่มผู้ผลิตกลุ่มอื่นเล็กน้อย และส่วนหนึ่งมีการพัฒนาตามข้อเสนอแนะของลูกค้า เช่น นำลายมัดหมี่มาให้ทอ

สำหรับเครื่องมือเครื่องใช้ในการทอผ้าไหม ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือพื้นฐานเหมือนของดั้งเดิม

4.4 การตลาด

4.4.1 ช่องทางการจำหน่าย กิจกรรมด้านการตลาดแล้วความต่อเนื่องของตลาด

การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ 9 มีนางเลง ฤกษ์ใหญ่ เป็นประธานกลุ่มและฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายและจัดแสดงยังแหล่งจำหน่ายต่าง ๆ ซึ่งจะมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ช่วยด้านการตลาดคอยสับเปลี่ยนกัน นำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย 2 คน คือ นางประคอง วุทธศรี และ นางวรุณี คามวัลย์ ซึ่งมีตลาดจำหน่ายทั้งภายในจังหวัดร้อยเอ็ดและต่างจังหวัด ดังนี้

1) ตลาดในจังหวัด

1.1) จำหน่ายที่บ้านนางประคอง วุทธศรี เลขที่ 48 หมู่ 9 ถือเป็นแหล่งเก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมของกลุ่มก่อนนำไปจำหน่าย ซึ่งลูกค้าสามารถเดินทางมาเลือกซื้อและเลือกชมได้ทุกวัน ลูกค้าที่เดินทางมาซื้อเองส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานราชการ และกลุ่มพ่อค้าเร่จากต่างจังหวัด เช่น อุตรธานี ขอนแก่น เพชรบุรี และกรุงเทพมหานคร

1.2) จำหน่ายในงานหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ บริเวณด้านหลังศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ดในทุกวันศุกร์ นอกจากจำหน่ายในงานดังกล่าวแล้ว หากมีการจัดแสดงเทศกาลประจำปี หรืองานแสดงสินค้าต่าง ๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ด ทางกลุ่มก็จะนำผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายและจัดแสดงเป็นประจำ

2) ตลาดระหว่างจังหวัด

ตลาดระหว่างจังหวัดที่ทางกลุ่มได้ดำเนินการเพื่อนำผลิตภัณฑ์ให้ถึงมือ

ผู้บริโภคมียช่องทางจำหน่ายเพียงช่องทางเดียว คือ การจำหน่ายโดยตรงจากกลุ่มไปยังลูกค้า โดยการนำผลิตภัณฑ์ไปออกร้านจำหน่ายในงานเทศกาลประจำปีและงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ในหลายจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเพชรบุรี

3) ตลาดต่างประเทศ

กลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ 9 มีช่องทางจำหน่ายสินค้าไปยังตลาดต่างประเทศ โดยบุคคลในหมู่บ้านหวายหลิมได้มีโอกาสไปทำงานในต่างประเทศหรือที่มีครอบครัวอยู่ต่างประเทศ ได้นำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไปจำหน่าย หรือบางครั้งก็จะเดินทางมาซื้อด้วยตนเองในหมู่บ้าน โดยจะให้รายละเอียดของลวดลายผ้า ปริมาณของผ้าที่ต้องการมาก่อนทางโทรศัพท์ หลังจากนั้นก็จะเดินทางมารับด้วยตนเองและนำไปจำหน่ายยังต่างประเทศ โดยมีมูลค่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อครั้งประมาณ 30,000 – 50,000 บาท

4.4.2 ข้อจำกัดด้านการตลาด

1) กลยุทธ์การแข่งขันในตลาด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่แยกออกมาจากกลุ่มเดิม ซึ่งชื่อของกลุ่มเดิมนั้นเป็นที่รู้จักของตลาดอยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้ต้องมีการหากกลุ่มตลาดเป้าหมายใหม่ ดังนั้นวิธีการหรือกลยุทธ์ในการเข้าถึงตลาดนั้นจำเป็นต้องมีการวางแผนด้านการตลาด โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้สามารถหาวิธีดึงดูดใจผู้บริโภคได้ นอกจากนี้ทางกลุ่มก็ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการตลาด ยังต้องอาศัยการหาตลาดจากหน่วยงานราชการอยู่ทำให้มีกลยุทธ์การแข่งขันที่ไม่หลากหลายและไม่สามารถเจาะกลุ่มตลาดเป้าหมายได้ หากเปรียบกับคู่แข่ง

2) งบประมาณด้านการส่งเสริมการตลาด กลุ่มมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ ทั้งงบประมาณในด้านต้นทุนการผลิตและงบประมาณส่งเสริมการตลาดด้วย

4.5 การกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์

การกำหนดราคาของกลุ่มจะขึ้นอยู่กับต้นทุนในการผลิตและลวดลายของผ้ามีดังต่อไปนี้

4.5.1 ผ้าไหมมัดหมี่

- ลายสาเกต	ราคาเมตรละ	450	บาท
- ลายลูกแก้ว	ราคาเมตรละ	250 – 350	บาท
- ลายดอกแก้ว	ราคาเมตรละ	300	บาท
- ลายดอกพิกุล	ราคาเมตรละ	300	บาท
- ลายโคมเจ็ด	ราคาเมตรละ	300	บาท
- ลายนกยูง	หูกละ (4 เมตร)	1,500	บาท

4.5.2 เสื้อผ้าสำเร็จรูป (รวมทั้งที่ตัดเย็บเองและจ้างตัดที่ร้านสุทสาเกต)

- ผ้าฝ้าย	ชุดละ	700 – 900 บาท
- ผ้าไหม	ชุดละ	1,200 – 1,500 บาท

4.5.3 กระเป๋าสตรี

- ขนาดเล็ก	ใบละ	55 บาท
- ขนาดกลาง	ใบละ	300 บาท

ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ดีและเป็นที่ยอมรับของลูกค้า 4 อันดับ ได้แก่

อันดับที่ 1 ผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต

อันดับที่ 2 ผ้าไหมมัดหมี่ลายนกงู

อันดับที่ 3 ผ้าไหมลายลูกแก้ว

อันดับที่ 4 กระเป๋า

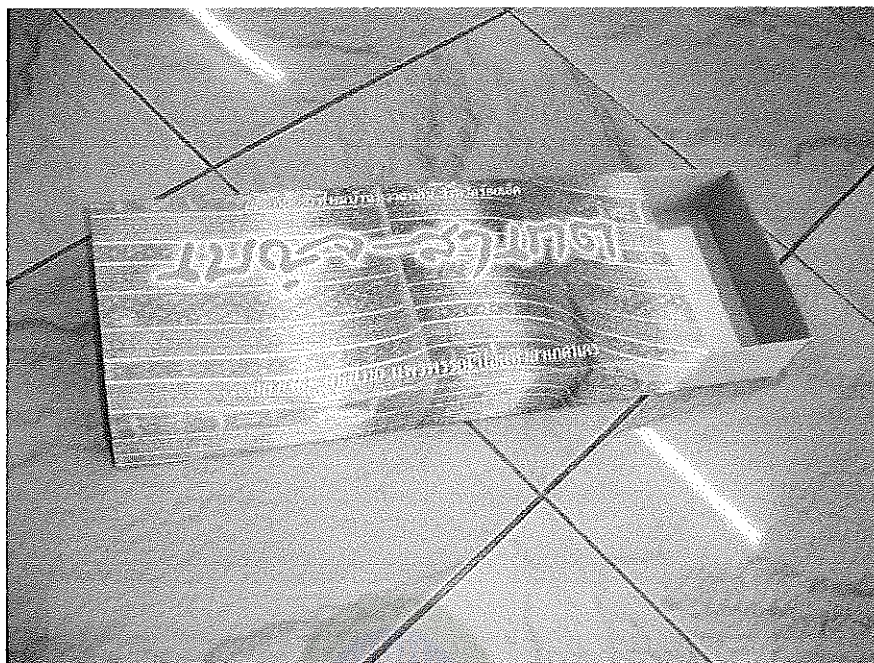
4.6 เครื่องหมายการค้า ฉลาก บรรจุกุภัณฑ์

กลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9 มีบรรจุกุภัณฑ์ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อกลุ่มและที่อยู่พร้อมเบอร์โทรศัพท์ และเครื่องหมายการค้าที่เป็นมาตรฐานสากล ซึ่งได้รับสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 5 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ได้สนับสนุนด้านบรรจุกุภัณฑ์และออกแบบบรรจุกุภัณฑ์ เป็นกระเป๋าและกล่องตั้งภาพประกอบ 8-9

ภาพประกอบ 8 บรรจุกุภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9

ภาพประกอบ 9 บรรจุภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ที่ 9

4.7 คุณภาพของผลิตภัณฑ์

4.7.1 วัตถุดิบ

กลุ่มไม่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของวัตถุดิบ (เส้นไหม) มากนัก เพราะเป็นเส้นไหมจากบริษัท จุลไหมไทย ซึ่งเป็นเส้นไหมที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ มีฉลากแสดงคุณลักษณะของเส้นไหม โดยละเอียด ได้แก่ ชนิดของเส้นไหม ขนาด และน้ำหนัก ฯลฯ อย่างไรก็ตามมีการตรวจสอบคุณภาพโดยการสังเกตและจับดู ถ้าเส้นไหมนุ่มลื่นมือแสดงว่าเป็นไหมคุณภาพดี (เกรด A) ถ้าเกรดเส้นไหมคุณภาพไม่ดี เส้นไหมจะแตก สำหรับผ้าที่ทอเสร็จแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเป็นผู้ดูแลในเรื่องคุณภาพผ้าที่ทอเสร็จแล้ว

4.7.2 สี

สีที่ใช้ย้อมเป็นสีเคมีชนิดผงบรรจุซอง ซึ่งส่วนใหญ่สีไม่ตกเพราะมีการล้างหลาย ๆ น้ำจนกระทั่งน้ำใส แต่ก็ยังมีสีตกบ้าง เช่น สีดำ สีเม็ดมะขาม เป็นต้น

4.7.3 ลวดลาย

ลวดลายมัดหมี่ที่นิยมทอกันมากคือลายสาเกต เนื่องจากเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้มียอดจำหน่ายสูงเป็นที่ต้องการของตลาดมาก โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการประจำจังหวัด ลวดลายที่นิยมทอรองลงมา ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ลายนกยูง ผ้าไหมลายลูกแก้ว และผ้าโสร่ง เป็นต้น

4.7.4 ลักษณะขนาดของผืนผ้า

กลุ่มมีการกำหนดขนาดผืนผ้าจำแนกตามประเภทของผ้า และกำหนดราคาจำหน่ายดังนี้

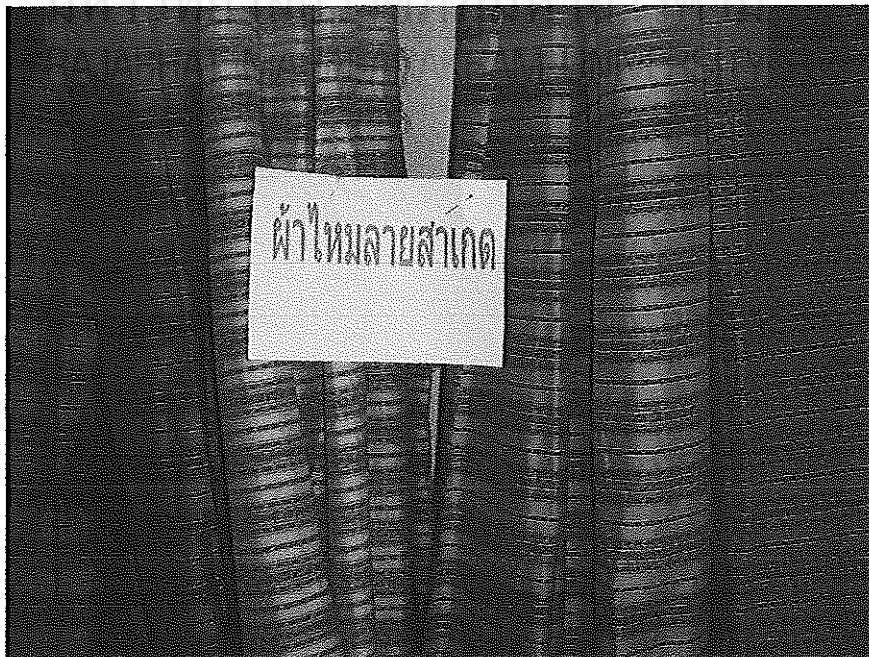
ผ้าพื้น กว้าง 1.02 เมตร ราคาเมตรละ 230 บาท

ผ้ามัดหมี่ กว้าง 1.02 เมตร ราคาเมตรละ 400 – 700 บาท

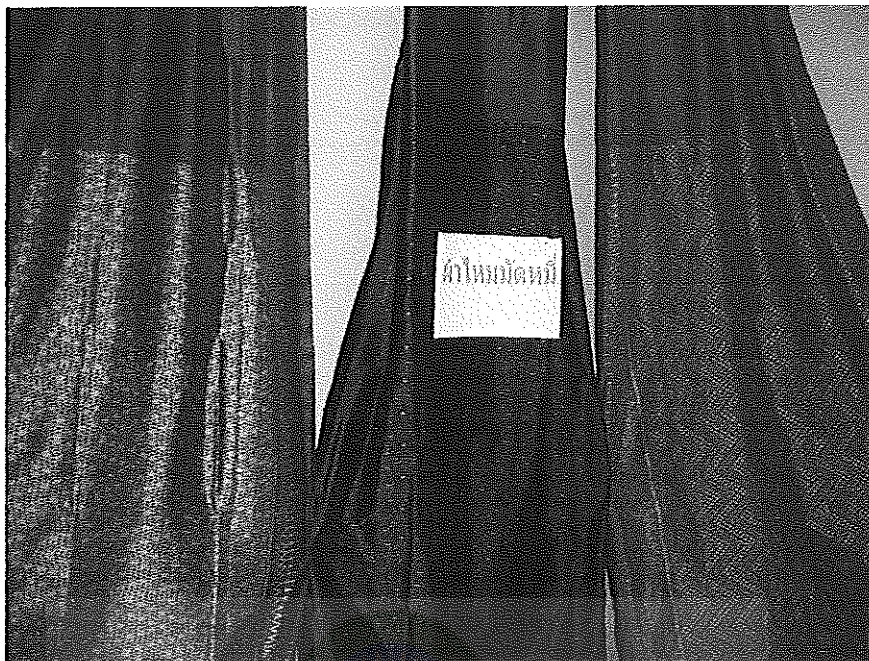
ผ้าสาเกต กว้าง 1.02 เมตร ราคาเมตรละ 325 – 400 บาท

ส่วนใหญ่จะทอขายเป็นชุด แต่ละชุดประกอบด้วยผ้าสี่พื้น 2 เมตร และผ้ามัดหมี่ 2 เมตร ราคาชุดละประมาณ 1,300 – 1,400 บาท

ซึ่งผ้าไหมกลุ่มทอผ้าไหม ลวดลายมัดหมี่ที่นิยมทอกันมากคือลายสาเกต เนื่องจากเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้มียอดจำหน่ายสูงเป็นที่ต้องการของตลาดมาก โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการประจำจังหวัด ตัวอย่างดังภาพประกอบ 10-11

ภาพประกอบ 10 ผ้าไหมลายสาเกต

ภาพประกอบ 11 ผ้าไหมมัดหมี่

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ที่ 9

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมหวายหลิม หมู่ที่ 9 จำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ซึ่งได้จากการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

1. จุดแข็ง

- 1.1 ชุมชนสะสมและสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม มีทักษะฝีมือในระดับช่างฝีมือระดับดี
- 1.2 ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง และให้การสนับสนุนการทอผ้า ผลักดันให้เกิดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด
- 1.3 ชาวชนในชุมชนใจและมีทักษะในการผลิต
- 1.4 กลุ่มมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีระเบียบ เงื่อนไขข้อบังคับที่ชัดเจน มีระบบการตอบแทนแก่สมาชิก
- 1.5 ผู้นำกลุ่มมีทักษะในการผลิต โดยได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิต และมีความเข้มแข็งได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบัน

- 1.6 ความสัมพันธ์ในระบบเครือข่ายของสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม
- 1.7 มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนที่เป็นร้านถาวรสามารถให้บริการแก่ผู้ซื้อได้โดยสะดวก
- 1.8 สมาชิกผลิตงานที่บ้านของตนเอง จึงไม่แยกจากครอบครัวทำให้ไม่เกิดปัญหาเรื่องการอพยพแรงงานย้ายถิ่น
- 1.9 ผู้ผลิตยังคงรักษาภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษและมีแนวทางในการสืบสานพัฒนาและมีผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชุมชน
- 1.10 ผู้ผลิตมีการถ่ายทอดฝึกฝนทักษะจากผู้ชำนาญแก่ลูกหลานและบุคคลใกล้เคียงเพื่อสืบทอดและสามารถประกอบเป็นอาชีพได้
- 1.11 ผู้ผลิตมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายโดยการนำวัสดุที่เหลือใช้ เช่น เศษผ้ามาผลิตเป็นดอกไม้ ซึ่งในแง่การผลิตถือว่าเป็นการใช้วัสดุใช้อย่างรู้คุณค่า และมีการผลิต ตามความต้องการของตลาดในระดับจังหวัด
- 1.12 ผู้ผลิตมีความตรงต่อเวลาต่อการรับ – ส่งสินค้า
- 1.13 ผู้ผลิตมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยการออกร้านจำหน่ายตามงานเทศกาลทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ
- 1.14 ราคาของผลิตภัณฑ์ใกล้เคียงกับราคาของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะเช่นเดียวกับชุมชนอื่น
- 1.15 ความต้องการของตลาดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ยังมีอย่างสม่ำเสมอและมีแนวโน้มสูงขึ้น
- 1.16 กลุ่มมีการจำหน่ายสินค้าวัสดุของที่เกี่ยวเนื่องกับการทอผ้า เช่น เส้นไหม สีและสารเคมี ทำให้สะดวกในการผลิต
- 1.17 ทักษะของชุมชนผู้ผลิตเปิดรับการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะที่ช่วยให้การผลิตเกิดประสิทธิภาพ
- 1.18 การผลิตเป็นระบบผลิตครบตามขั้นตอนการผลิตด้วยคน ๆ เดียว ซึ่งเป็นจุดแข็งในแง่ของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จุดอ่อน
- 2.1 วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองปัจจุบันยังคงนิยมใช้กันเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2.2 การผลิตยังคงอาศัยวัตถุดิบจากภายนอกชุมชน

2.3 กลยุทธ์ทางการทอผ้ายังไม่หลากหลายที่ใ้ยังไม่สามารถเจาะกลุ่มตลาดในระดับประเทศ

2.4 ภูมิปัญญาการทอผ้าไม่ได้มีการสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนเท่าที่ควร

2.5 ขาดการวางแผนด้านการตลาดที่เป็นระบบ

2.6 ผู้ผลิตบางรายยังขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะ มีผลต่อการจัดโครงสร้าง และการออกแบบลาย

2.7 ขาดการวางแผนด้านการตลาดที่เป็นระบบ

3. อุปสรรค

3.1 มีผลิตภัณฑ์คล้ายกันกับคู่แข่งทางการตลาด รวมทั้งมีแหล่งผลิตใกล้เคียงกัน

3.2 ราคาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มใกล้เคียงกับราคาของกลุ่มอื่นที่มีชื่อเสียงกว่า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

3.3 ผ้าพื้นเมืองมีราคาค่อนข้างสูง อีกทั้งขาดการดูแลรักษา จึงไม่เป็นที่นิยมของคนทั่วไป แต่จะได้รับความนิยมเฉพาะกลุ่มที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง

3.4 การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคตามสมัยนิยม อาจจะมีอุปสรรคต่อการผลิตผ้าลายสากลของกลุ่ม

3.5 มีการผูกขาดด้านราคาและแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบ ทำให้สมาชิกไม่มีทางเลือกในการซื้อวัตถุดิบ

3.6 หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนด้านวิชาการให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ขาดการติดตามและประเมินผล ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเท่าที่ควร

4. โอกาส

4.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนในปัจจุบันมีความพร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปโภคการเอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการผลิต อีกทั้งชุมชนตั้งอยู่ในทำเลที่เชื่อมต่อกับชุมชนขนาดใหญ่ เช่น อำเภอเสลภูมิ อำเภอธวัชบุรี อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ทำให้การคมนาคมเข้าไปยังหมู่บ้านสะดวกยิ่งขึ้น ทำให้เกิดปัจจัยอื่น ๆ ต่อเนื่อง เช่น การท่องเที่ยว การค้าขาย ฯลฯ

4.2 ชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์บ้านห้วยหลิมกลุ่มเดิมมีชื่อเสียงในวงการผ้าไหมและในแง่การตลาดในระดับประเทศอยู่แล้ว ทำให้กลุ่มที่ตั้งใหม่ได้อาศัยโอกาสในการสร้างชื่อเสียงของกลุ่มได้ เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง

4.3 พื้นฐานทางการศึกษาภาคบังคับอันเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของสมาชิกส่วนใหญ่ ส่งผลต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดการทอผ้า เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

4.4 มีการส่งเสริมจากนโยบายรัฐบาลโดยตรง และกระแสนิยมจากส่วนกลาง ส่งผลให้การพัฒนาและผลิตผ้าได้หลากหลายยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ผลิตมีโอกาสในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยการออกร้านจำหน่ายตามงานเทศกาลในจังหวัด และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งงานมหกรรมสินค้าหัตถกรรมใหญ่ ๆ ที่จัดขึ้นทั่วประเทศ

4.5 ภายในกลุ่มมีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เป็นศูนย์รวมถาวร สามารถให้บริการแก่ผู้ซื้อได้สะดวก

4.6 ความต้องการของตลาดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมยังมีปริมาณมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ

4.7 ผลจากนโยบายของรัฐบาลทำให้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายใน และภายนอกชุมชน ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาฝีมือ การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม

4.8 ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.9 การประกวดผ้าไหมทั่ว ๆ ไป และการประกวดผ้าไหมสาเกตที่จัดขึ้นประจำปี ทำให้ผู้ผลิตมีความกระตือรือร้นในการผลิตให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ผลการประเมินศักยภาพและตัวชี้วัดความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมห้วยหลิม หมู่ที่ 9

1. การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมห้วยหลิม หมู่ที่ 9 พบว่า เป็นการดำเนินการในด้านหัตถกรรม คือการทอผ้าโดยมีวิธีการดำเนินการแบบรวมกลุ่มกัน มีผู้นำในการดำเนินการ มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน มีชื่อเสียงที่ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัด มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่เข้ารับการคัดสรรในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับ 5 ดาว มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และผลจากการประเมินศักยภาพ และตัวชี้วัดความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมห้วยหลิม หมู่ที่ 9 ปรากฏผล ดังนี้

1.1 ด้านการตลาด (การขาย)

ด้านการขาย ของกลุ่ม มักจะเป็น ไปในรูปแบบการแลกเปลี่ยนสินค้า กับกลุ่มทอผ้าภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง แล้วนำมาจัดจำหน่ายส่วนการขาย จะมีแหล่งจำหน่ายหลักๆ คือ ร้านค้าของทางกลุ่ม ร้านค้าโอท็อป (OTOP) ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงจุดแข็ง คือ มีเครือข่ายการขายที่ชัดเจน จะทำให้กลุ่มมีรายได้ที่แน่นอน และหากสินค้าขาดยังสามารถจัดหา

เพิ่มจากกลุ่มอื่น ได้อีกด้วย จุดอ่อน คือ ยังเป็นเครือข่ายที่ไม่ค่อยมั่นคงนัก มักจะรวมตัวกันเมื่อมี
สินค้าขาดแคลน ส่วนเครือข่ายกับองค์กรรัฐ มักจะรอให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือ

1.2 หน่วยงานราชการ

หน่วยงานราชการ ทางกลุ่มมีเครือข่ายที่สำคัญและค่อนข้างเข้มแข็งเนื่องจาก เป็น
กลุ่มฯที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงภายในจังหวัด ทำให้หน่วยงานราชการมักจะเข้ามามีบทบาทค่อนข้างสูง
ทั้งในด้านการช่วยหาตลาด การอบรมให้ความรู้ การจัดหาอุปกรณ์ การสร้างเครือข่ายเครือข่ายนี้
เป็นเครือข่ายที่สามารถทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งได้ดีที่สุด เพราะสามารถทำให้กลุ่มเกิดการ
พัฒนาในหลายๆด้าน และสามารถเชื่อมโยงกลุ่มทอผ้าให้ร่วมดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ได้อีก
ด้วย

1.3 การเรียนรู้เทคโนโลยี

การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี หน่วยงานที่มีบทบาทสูง คือ หน่วยงานราชการ ที่จะเข้า
มามีส่วนช่วย ทั้งในด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้ การจัดอบรมแต่เครือข่ายของกลุ่มทอผ้าด้วยกัน ไม่
ค่อยมีการติดต่ออย่างเป็นทางการ อาจเป็นเพราะการไม่มีเวลาว่าง การปิดบังความรู้ และการกลัวว่า
กลุ่มอื่นจะเข้ามาแย่งตลาดของตนเองการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ให้กับสถานศึกษาต่างๆ อาจทำ
ได้ดีมากขึ้น หากทางกลุ่มได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องและสามารถเขียนขึ้นมาเป็นหลักสูตรการ
เรียนรู้กับชุมชนได้

1.4 วัตถุดิบ

วัตถุดิบ ที่ทางกลุ่ม จัดสรรหา มักเป็นเส้นด้ายไหมที่ผลิตจาก โรงงาน (เพชรบูรณ์)
เพราะเส้นด้ายที่ชาวบ้านสาวไหมและนำมาขาย ทางกลุ่มเห็นว่า มีลักษณะเส้นด้ายที่ไม่เรียบ เมื่อทอ
ไปแล้วจะเกิดปัญหาในการรักษาคุณภาพส่วนสีเขียว จะหาซื้อจากทางร้าน ไม่นิยมที่จะซื้อวัสดุ
ธรรมชาติ เพราะเห็นว่าเป็นการยุ่งยากและวัตถุดิบในการซื้อวัสดุธรรมชาตินั้นมีน้อย ไม่สามารถ
แสวงหาได้

1.5 รูปแบบเครือข่ายที่ใช้วิสาหกิจชุมชน

จากการประเมิน พบว่า รูปแบบเครือข่ายที่ใช้มีอยู่ 4 รูปแบบ คือ

1. เครือข่ายการผลิต เป็นเครือข่ายการผลิตในหมู่บ้าน/ชุมชนเดียวกัน การผลิต
ทางกลุ่มจะให้สมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ผลิตเป็นหลัก แต่ในกรณีที่มีคำสั่งซื้อจำนวนมากและทางกลุ่มไม่
สามารถที่จะค้าเส้นไหมกลุ่มทอผ้าไหม จะมีการให้กลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายได้นำเส้นไหมไป
ทำการผลิตและนำผลิตภัณฑ์มาให้ทางกลุ่มเพื่อจัดจำหน่ายแทน

2. เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เป็นการแลกเปลี่ยนตัวผลิตภัณฑ์ระหว่างกลุ่มมีการ
แลกเปลี่ยนทั้งในกลุ่มในจังหวัดเดียวกันและต่างจังหวัด รูปแบบของการแลกเปลี่ยน อาจเป็นใน

ลักษณะผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ หรืออาจเป็นในการซื้อขายด้วยบางครั้งก็อาจเป็นในรูปแบบของการนำผลิตภัณฑ์ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบนี้ มักไม่ค่อยได้ผล เพราะผู้ขาย มักจะขายผลิตภัณฑ์ของตนเองก่อนกลุ่มอื่น ๆ สิ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายการแลกเปลี่ยนแบบนี้ยังดำเนินการ ก็คือ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยองค์กรภาครัฐเหล่านี้จะทำหน้าที่ประสานในด้านต่าง ๆ เช่น การตลาด การถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น โดยองค์กรภาครัฐเหล่านี้ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบ โดยเฉพาะโครงการที่ภาครัฐเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้น เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

1.6 บุคคลสำคัญที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนเข้มแข็ง

บุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้เกิดวิสาหกิจชุมชนเข้มแข็ง จากการศึกษา พบว่า คือ บุคคลที่มีบทบาทชัดเจนที่สุด คือ ประธานกลุ่ม ที่มีบทบาทในการจัดตั้งกลุ่ม เพราะเป็นผู้ที่มีโอกาสในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มวิสาหกิจอื่นๆ และหน่วยงานราชการ และภาครัฐ เนื่องจาการติดต่อสื่อสารในหลายๆด้าน มักจะดำเนินการผ่านประธานกลุ่มอยู่เสมอ จึงทำให้เป็นผู้ที่มีข้อมูลจำนวนมาก และสามารถสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งและยั่งยืน ได้ส่วนผู้ที่มีบทบาทรองลงมาก็คือ ฝ่ายขายและการตลาด เพราะว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่หลายอย่างภายในกลุ่มและมีโอกาสที่จะได้เข้าไปอบรมสัมมนา ติดต่อกับหน่วยงานราชการและทำการขายตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งทำให้มีโอกาสได้พบกับกลุ่มพ่อค้าอื่น ๆ และมีแนวคิดที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มพ่อค้าด้วยกันเอง แทนที่จะผ่านหน่วยงานราชการเพราะการทำงานของหน่วยงานราชการมักจะดำเนินการล่าช้า

1.7 การจัดการความรู้ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9

กลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9 ได้มีการจัดการความรู้ไปแล้วเพียงบางส่วน เช่น มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกของกลุ่ม การถอดบทเรียนที่ผ่านมา การจดบันทึกการประชุม จดบันทึกผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และ มีการจดบันทึกรายรับรายจ่าย จดบันทึกการลงเวลาทำงาน แต่ยังไม่เป็นระบบระเบียบ มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำเสนอ และถ่ายทอดความรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่มทุกเดือน แต่ความรู้ส่วนใหญ่ที่มีอยู่เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของบุคคลซึ่งได้รับการถ่ายทอด สัมมาตั้งแต่อดีตและได้รับการพัฒนากระตั้นขึ้นมาในภายหลัง โดยการฝึกอบรมศึกษาดูงาน จนสามารถทำให้กลุ่มสามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถออกแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ แต่ในปัจจุบันกลุ่มยังขาดเครื่องมือที่มีความทันสมัยในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา หรือนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนางานของกลุ่ม และยังขาดผู้ที่มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการความรู้เพื่อที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่ม เพราะสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่ม คน

ของตนเอง เป็นต้น ซึ่งได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทเรียนสำคัญจากการดำเนินงาน โดยชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชุมชนเป้าหมาย พบว่า ชาวบ้านยังไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การ ถ่ายทอดขยายผลให้กับคนอื่นได้ ต้องอาศัยนักพัฒนา นักวิชาการ คอยเป็นที่เลี้ยง ให้คำแนะนำ และจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดและต่อเนื่อง นอกจากนี้ชาวบ้านเองยังขาดการจัดลำดับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน เนื่องจากไม่มีการจดบันทึกและเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ และผู้นำชุมชน / ภูมิปัญญา กล่าวว่าการทำงานที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น หากมีการ ผลักดันให้คนในชุมชนเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วม จะส่งผลให้เกิดพลังขับเคลื่อนภายในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในการดำเนินงานกลุ่มองค์กรเป้าหมาย พบว่า ผู้นำ ชุมชนเข้ามา มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานอยู่ในระดับที่มาก

1.8 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9

เมื่อมองถึงผลกระทบจากการดำเนินงาน พบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อ การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอยู่หลายประการ คือ

1. การทำงานแบบมีส่วนร่วม การดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้บุคคลจาก หลากหลายอาชีพ เข้ามามีส่วนร่วมในกระการ เช่น ตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำ ผู้รู้ภูมิปัญญา นักพัฒนา นักวิชาการ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมองประเด็นปัญหาที่กว้าง รอบด้าน และครอบคลุมเนื้อหาประเด็นการเรียนรู้

2. การสร้างข้อตกลงเงื่อนไขการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันระหว่าง บุคคลที่มาจากหลายหน่วยงาน ภาคี มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต้องมีการกำหนดแผนการทำงาน กิจกรรมร่วมกัน และนัดหมายวันเวลาในการจัดกิจกรรมชัดเจน ส่งผลให้เกิดเวทีเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

3. การผลักดันให้แผนงานเข้าสู่เชิงนโยบาย เช่น แผนแม่บทพัฒนาชุมชน จะ ส่งผลให้คนในชุมชนมองเป็นปัญหาสาธารณะ ในการที่จะเร่งแก้ไขทำให้การดำเนินงานประสบ ผลสำเร็จเร็วขึ้น

4. มีกิจกรรมหนุนเสริมที่หลากหลาย ซึ่งทีมวิจัยได้พยายามเชื่อมประสานกับ หน่วยงานภาคีพัฒนา ทั้งภาครัฐ เอกชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมในลักษณะหนุนเสริมกระบวนการ เรียนรู้ เช่น ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. ผลการประเมินตัวชี้วัดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9

ผลการประเมินตัวชี้วัดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9 วัดจาก การดำเนินงาน การปฏิบัติของกลุ่ม โดยใช้แบบประเมินตัวชี้วัดความสำเร็จองค์กรชุมชนของกรม อุตสาหกรรม ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 2 ตัวชี้วัดชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม หมู่ 9

ตัวชี้วัด	องค์ประกอบ	ระดับคุณภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. คนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้	- มีสถานที่ทำงานที่ชัดเจน - ได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง - คนทำงานมีรายได้ 70 – 100บาท /คน /วัน	2.81	.40	ดี
2. ในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันกับครอบครัวอย่างอบอุ่น	- ไม่มีการอพยพแรงงาน - มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นและภาคภูมิใจ - มีการวางแผนร่วมกันแบบมีส่วนร่วม	2.72	.47	ดี
3. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน	- พึ่งพากันด้านแรงงาน การระดมทุน - ให้สวัสดิการแก่ชุมชน(สาธารณสุขประ โยชน์ วิทยาลัย เป็นต้น)	3.00	.00	ดี
4. คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน	- แบ่งปันผลประโยชน์หุ้น - มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมร่วมกันเอง	3.00	.00	ดี
5. ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น / ชุมชน	- เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน - เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของคนภายนอก - ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่หลากหลาย - ร่วมคิดร่วมวางแผน	2.91	.30	ดี
6. การมีส่วนร่วม	- ร่วมปฏิบัติตัดสินใจ - ร่วมรับผิดชอบ	3.00	.00	ดี
7. ผู้นำ	- มีการประสานงานและมีมนุษยสัมพันธ์ - มีความรู้ความสามารถและมีวินัยในตัวเอง - คิดวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์ ภายในและภายนอกชุมชนในการตัดสินใจ	2.81	.40	ดี
8. การบริหารจัดการ	- การจัดการ โครงสร้างองค์กร - มีระบบตรวจสอบการบริหารจัดการที่โปร่งใส - มีการวางแผนและการทำงานแบบมีส่วนร่วม	2.81	.40	ดี
รวมทุกตัวชี้วัด		2.89	.32	ดี

จากตาราง 2 พบว่า คั้วชีวัดวิสาห์กัจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลั่ม หมู่ 9 โดยภาพรวมพบว่ามึคุณภาพอยู่ในระดับดีและเมือพิจารณาเป็นรายคั้วชีวัด พบว่า มึคุณภาพอยู่ในระดับดีทุกคั้วชีวัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY